

УДК 72.01:728.5(477)

Козакова О.М.,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ХАРАКТЕРНІ ФОРМИ ЕЛЕМЕНТІВ БУДІВЕЛЬ З ГОТЕЛЬНИМИ ФУНКЦІЯМИ

Проаналізовані основні форми елементів історичних будівель з готельною функцією. Були вивчені форми дахів, аттиків, фронтонів, вікон і входів в будівлях України і інших країн.

Ключові слова: архітектура, історичні готельні будівлі, форми.

Актуальність теми. Готельна будівля являється безпосереднім втіленням в життя мовою та засобами архітектури вимог та потреб подорожуючої людини. Іншими словами, готельну будівлю можна розглядати як певний набір «стандартів». Очевидно, що стандарти, яким відповідала готельна будівля на кожному етапі своєї еволюції, мали певні відмінності та специфічні особливості. На підтвердження цього можна лише уявити, наскільки різняться потреби сучасної ділової людини та, наприклад, іноземного купця XVI - XVII ст. Відтак, архітектурну типологію готельної будівлі варто розглядати як рефлексію на споживчий запит подорожуючих. Виявлення глибинних історичних традицій формування архітектури готельних будівель Західної України як процесу поширення певних архітектурних «стандартів» і, водночас, збереження рис національної самобутності, корені якої сягають традицій народного побуту і менталітету нації, дало можливість сформулювати робочу гіпотезу дослідження генези та еволюції готелю Західної України. На нашу думку, в межах означеної території існувало принаймні кілька відмінних типів готельних будівель, які мали зв'язок з культурою різних народів, а відтак дещо відмінний набір функцій. В свою чергу, ці функції зі зміною умов життя та під впливом історичних процесів також зазнавали певних змін, провокуючи зміни архітектурного вирішення. Виявлення проблем еволюції готельних будівель потребує здійснення аналізу та синтезу трансформацій функціональних програм та, відповідно, архітектурно-розпланувальних схем. Закономірним та логічним є той зв'язок, коли втілення потреб подорожуючої людини в архітектурі є основоположним чинником організації архітектурно-розпланувальної структури готельної будівлі загалом. Відтак, функція, відображена в структурі плану будівлі, визначає її вертикальну вісь формоутворення.

Класична тріада Вітрувія констатує, що архітектура - це поєднання користі (utilitas), міцності (firmitas) та краси (venustas). Іншими словами,

архітектура – це водночас функція, конструкція та форма. При цьому, форма є результатом гармонійного поєднання функції та конструкції, де остання, в свою чергу, визначається типом конструкції та матеріалом.

Виявлення набору домінантних функцій, характерних для кожного з типів готельних будівель, дозволяє здійснити аналіз об'ємно-просторових структур останніх навіть за відсутності архітектурних планів. Алгоритм формотворчого аналізу готельних будівель складається, між іншого, і з виявлення тектоніки фасадів, пропорцій об'ємів та особливостей конструкцій споруди.

Процес формоутворення будівель можна розділити на макро - та мікрорівні, кожен з яких має свої критерії. Відтак, до елементів макрорівня належать всі компоненти, що безпосередньо впливають на формування об'єму будівлі: поверховість, принцип сполучення об'ємів по горизонталі та вертикалі, а також наявність доповнюючих їх архітектурних елементів: галереї, ганку, підсіння, балкону. Ці елементи значною мірою визначаються функціональною структурою та типом конструкції. На макрорівні, формуючи уявлення про загальний образ будівлі, ми сприймаємо також такі характеристики, як форму, висоту та винос даху, розміри та форму брами (проїзду), структуру членувань фасадів будівлі віконними прорізами (так звані дво -, трьо - або чотирьохвісьові фасади) та ін. Відповідно, елементами сприйняття будівлі на мікрорівні є такі, що відносяться до окремих її частин в якості декоративно-пластичних засобів: поділ фасаду лопатками чи пілястрами, наріжні русти, віконні обрамування, сандрики, а також тип перил та балюстрад, орнаментику, засоби синтезу мистецтв (монументальну скульптуру та живопис).

Виклад основного матеріалу. Форма, висота та кути нахилу дахів корчем напряму залежали від типів дахів народного житла певного етнографічного регіону. Згідно з інформаційною моделлю фасаду об'єкта архітектури було ієрархічно структуровано окремі елементи фасадів, починаючи з дахів, характерних для певного етнографічного регіону. Таким чином було виявлено характерні типи обрисів, кутів нахилу і форм дахів корчем Західної України [1, 2]. В результаті аналізу типів дахів корчем на предмет обрисів було виявлено, що поширеними типами були трапецієподібна та трикутна форми. Аналіз, здійснений з метою виявлення характерних кутів нахилу дахів корчем виявив, що переважна більшість дахів мала кути нахилу 45° . Таким чином, на Волині поширення набула трапецієподібна форма обрисів дахів з кутом нахилу 45° , на Буковині - з кутами нахилу 45° , 66° , 50° . На Поділлі спостерігаються приклади трапецієподібної форми даху із кутом нахилу 50° (Рис.1).

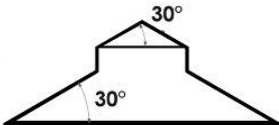
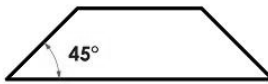
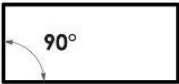
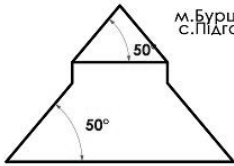
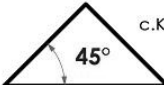
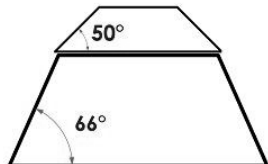
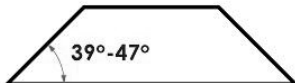
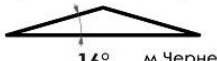
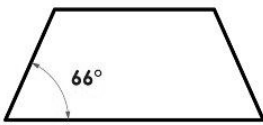
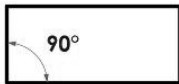
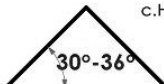
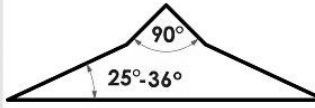
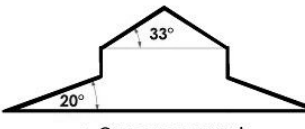
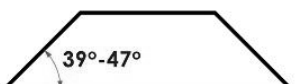
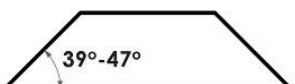
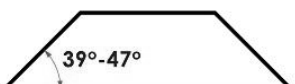
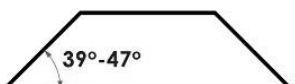
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОБРИСІВ ТА КУТІВ НАХИЛУ ДАХІВ КОРЧЕМ ТА ЗАЇЗДІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ								
		КОРЧМИ		ЗАЇЗДИ				
ВОЛИНЬ	трапецієподібна	 с. Шеполь	КОМПОЗИТНА	 м.Кременець	трикутна	 м.Кременець		
	трапецієподібна	 с.Малехів с.Кульпарків м.Львів		 м.Львів		КОМПОЗИТНА	 м.Бурштин с.Підгайці	
	трикутна	 м.Городок		 с.Копиченці			зламчаста	 с.Новий Милятин
	трапецієподібна	 м.Сможе с.Розлуч		 м.Чернелиця				
ГАЛИЧИНА	трикутна	 м.Чернівці	трикутна	 с.Луковиця				
	трапецієподібна	 с.Новоселиця	прямокутна	 м.Сучава				
БУКОВИНА	трапецієподібна	 с.Грушка	КОМПОЗИТНА	 с.Нова Ушиця	зламчаста	 с.Стара Ушиця м.Немирів м.Браїлав м.Жванець		
	трикутна	 с.Оратово		 м.Браїлів		КОМПОЗИТНА	 м.Старокостянтинів м.Фельштин	
	трапецієподібна	 с.Мінківці с.Шатаво м.Немирів		 с.Мінківці с.Шатаво м.Немирів				
	трапецієподібна	 с.Мінківці с.Шатаво м.Немирів		 с.Мінківці с.Шатаво м.Немирів				

Рис. 1. Порівняльний аналіз обрисів та кутів нахилу дахів корчем та заїздів Західної України.

Графо-аналітичний метод, застосований в дослідженні, став ключовим інструментом в процесі виявлення характерних типів форм дахів. Було встановлено чотири основних типи форм дахів західноукраїнських корчем, а саме (Рис. 2):

1) двоскатна форма даху (15 %): м. Городок, м. Миколаїв, смт. Журавно (Галичина), м. Серет (Буковина);

2) вальмова форма (42 %): с. Кульпарків, с. Малехів, м. Львів (Галичина), с. Оратово, с. Грушка, с. Рудяків, с. Бабанка (Поділля), м. Чернівці, с. Новоселиця, с. Колочава, м. Сучава (Буковина);

3) напівщипцева форма (3 %): м. Коломия;

4) «польський дах» з перехватом (3 %): с. Новий Милятин.

Отже, найбільш типовою є вальмова форма даху (42 %) з кутом нахилу 45° . Цей тип форми дахів є найбільш поширеним і в народному житті [8].

Дещо ширший варіативний ряд типів обрисів, кутів нахилу та форм дахів спостерігаємо серед заїздів Західної України. Зокрема було виявлено 7 типів форм обрисів дахів (трикутна, ярусна, трапецієподібна, прямокутна, композитна, криволінійна, зламчаста) поширених в архітектурі заїздів Волині, Галичини, Буковини і Поділля [3]. На Поділлі відмічено більше всього дахів з кутом нахилу 32° та 36° , крутіших дахів з кутом нахилу більше 40° відомо мало [9]. Напівщипцеві дахи та дахи з перехватом зустрічаються в кількох варіаціях:

тип 1 - нижній ярус даху з більшим кутом нахилу ($36^\circ - 40^\circ$), верхній з меншим ($18^\circ - 27^\circ$) (м. Летичів, м. Літин, м. Немирів, с. Нова Ушиця, с. Сатанів);

тип 2 - нижній ярус даху з меншим кутом нахилу ($26^\circ - 34^\circ$), верхній - з більшим ($43^\circ - 53^\circ$) (м. Жванець, м. Немирів);

тип 3 - поєднання кількох зламчастих дахів з різними кутами нахилу (м. Фельштин, м. Жванець).

На території Галичини поширені такі форми обрисів дахів та кутами нахилу відповідно: трикутна форма 16° , 44° ; трапецієподібна $37^\circ - 45^\circ$; прямокутна 90° ; ярусна 47° ; композитна 44° , 35° ; криволінійна форма [6]. Менш розмаїто представлені форми обрисів дахів Волині та Буковини [4, 5]. Тут поширені трикутні форми обрисів з кутами нахилу 35° та 45° відповідно.

Форми дахів заїздів Західної України зводяться до таких (Рис. 2):

1) двоскатний дах (11 %): м. Львів (Галичина), м. Чернівці (Буковина), м. Шаргород, м. Браїлів, с. Мінківці (Поділля);

2) вальмовий дах (27 %): м. Чернелиця, с. Дороговиже, м. Львів, с. Богородчани, с. Верещиця, с. Луковиця (Галичина), м. Сучава (Буковина), м. Немирів, с. Мінківці, с. Жванець, м. Китайгород (Поділля);

3) напіввальмовий дах (4 %): с. Нова Ушиця, м. Немирів (Поділля);

4) напіввальмовий причілковий дах (25 %): м. Чортків (Галичина), м. Кременець (Волинь), с. Сатанів, м. Хмільник, с. Фельштин, м. Чорноострів, с. Шатава, с. Купин, м. Браїлів, м. Летичів, м. Бар (Поділля);

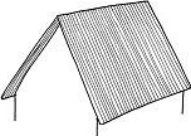
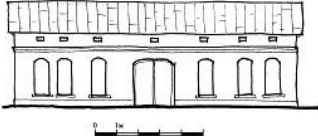
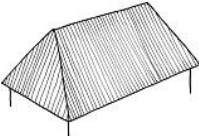
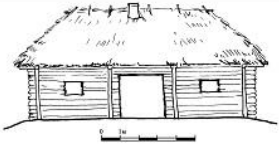
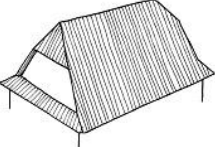
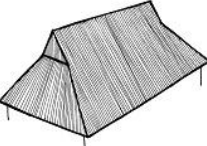
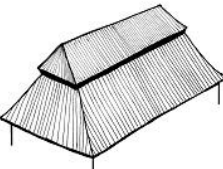
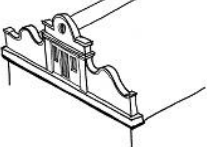
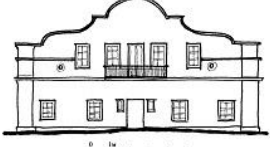
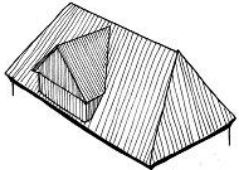
ХАРАКТЕРНІ ФОРМИ ДАХІВ КОРЧЕМ ТА ЗАЇЗДІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ				
ТИП ФОРМИ ДАХУ	ЗАЇЗДИ	ПОШИРЕННЯ		КОРЧМИ
 ДВОСКАТНИЙ	 м.Львів (Галичина)	11%	15%	 м.Городок (Галичина)
 ВАЛЬМОВИЙ	 м.Немирів (Поділля)	27%	42%	 с.Шеполь (Волинь)
 НАПІВВАЛЬМОВИЙ	 м.Немирів (Поділля)	4%	—	—
 НАПІВВАЛЬМОВИЙ ПРИЧІЛКОВИЙ	 м.Кременець (Волинь)	25%	—	—
 НАПІВЩИПЦЕВИЙ	 м.Жванець (Поділля)	6%	3%	 м.Коломия (Галичина)
 з перехватом «ПОЛЬСЬКИЙ» ДАХ	 с.Підгайці (Галичина)	4%	3%	 с.Новий Милятин (Галичина)
 ДАХ з АТТИКОМ	 м.Дунаївці (Поділля)	11%	—	—
 ДАХ з МЕЗОНІНОМ	 с.Шатава (Поділля)	9%	—	—

Рис. 2. Характерні форми дахів корчем та заїздів Західної України.

5) напівщипцевий дах (6 %): с. Жванець, м. Шаргород, м. Немирів (Поділля);

6) «польський дах» з перехватом (4 %): м. Підгайці, м. Бурштин (Галичина);

7) дах з аттиком (11 %): м. Дунаївці, м. Браїлів, м. Городок, м. Меджибіж (Поділля), с. Підгірці (Галичина);

8) дах з мезоніном (9 %): с. Мінківці, с. Шатава, с. Жванець, м. Браїлів (Поділля).

На Волині зафіксовано два типи дахів – звичайний вальмовий і «польський дах» з перехватом, на Галичині – п'ять типів – різноманітні варіанти вальмових дахів з варіаціями кутів нахилу даху, дахів з перехватами різного обрису, на Буковині – один тип вальмового даху, на Поділлі – дев'ять типів дахів. Найбільш різноманітним і ускладненим є тип дахів Поділля, де активно розробляється тип даху з заломом і трикутним [7]. Аналіз форм дахів досліджуваних будівель з готельними функціями сусідніх країн (Польща, Білорусь, Чехія, Румунія, Словенія) виявив, що найбільш поширеною формою даху, так само як і у випадку західноукраїнських будівель, була вальмова форма даху – 30% та 25 % відповідно (Рис. 3).

Було проведено порівняльний аналіз форм дахів двориків (аналог замського особняка) України та Польщі. На основі наявної іконографії визначено чотири типи обрисів дахів двориків Польщі і чотири типи обрисів дахів двориків Волині (по інших регіонах України іконографічних відомостей не збереглося). І в Польщі, і в Україні були поширені трикутні дахи і дахи з заломом, в Польщі трапецієподібні обриси дахів і ярусні дахи, на Волині – композитні дахи з поєднанням різних форм обрисів дахів.

За типами конструкцій дахів двориків виявлено чотири типи дахів в Польщі і чотири типи на Волині. Зокрема і в Польщі і на Волині зустрічаються одноярусні чотирьохскілі дахи (с. Мазурки, с. Чортків), В Польщі – дах з заломом (с. Пукіє), дах з трикутним фронтоном (с. Лужньєв), дах складної форми з поєднанням кількох дахів з різними кутами нахилу (с. Ковалевшчижна) [11, с.311-341]. На Волині зустрічалися дахи з заломом, мансардою і трикутним напівфронтоном (м. Кременець). І в Польщі, і на Волині відомі приклади дахів композитної форми з поєднанням кількох дахів з різними кутами нахилу (м. Кременець). На Волині спостерігаються дахи криволінійної форми (м. Чортків).

Можна порівняти обриси дахів корчем, заїздів та двориків задля отримання певних висновків щодо різноманіття семантичних елементів будівель кожного з типів. Слід також враховувати і різний рівень представленості іконографічних матеріалів по кожному з досліджуваних

етнографічних регіонів, аджедесь вони представлені доволі в повному обсязі, адесь - практично відсутні.

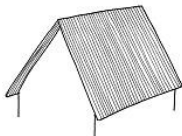
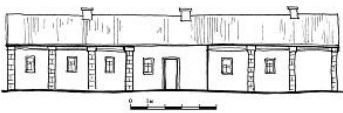
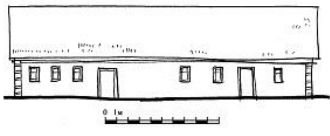
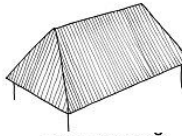
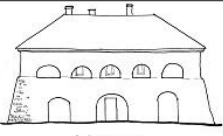
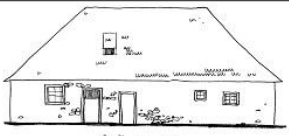
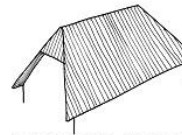
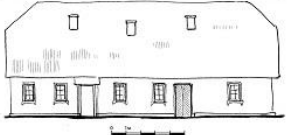
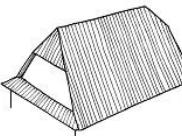
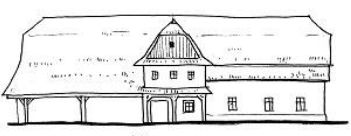
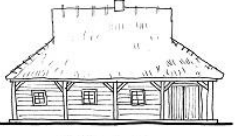
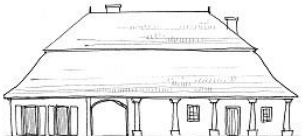
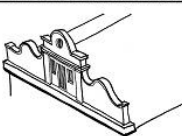
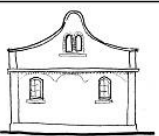
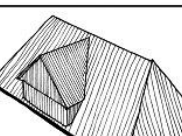
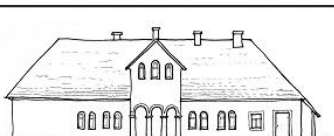
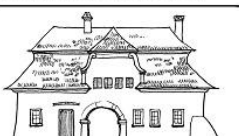
ХАРАКТЕРНІ ФОРМИ ДАХІВ ЗАКОРДОННИХ КОРЧЕМ ТА ЗАЇЗДІВ (ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ, РУМУНІЇ, ЧЕХІЇ, СЛОВАЧЧИНИ)				
ТИП ФОРМИ ДАХУ	ЗАЇЗДИ	поширення		КОРЧМИ
 ДВОСКАТНИЙ	 м.Н'єджевіці (Польща)	12%	16%	 Словенія
 ВАЛЬМОВИЙ	 м.Іздебнік (Польща)	30%	25%	 Румунія
 НАПІВВАЛЬМОВИЙ	 м.Куров (Польща)	9%	11%	 с.Нача (Білорусь)
 НАПІВВАЛЬМОВИЙ ПРИЧІЛКОВИЙ	 м.Собота (Польща)	12%	1%	 м.Лянцкорунь (Чехія)
 НАПІВЩИПЦЕВИЙ	 м.Малашевіче на Мазурах (Польща)	2%	3%	 корчма з Підляшшя (Польща)
 з перехватом «ПОЛЬСЬКИЙ» ДАХ	 м.Славкув (Польща)	12%	15%	 м.Завихост (Польща)
 ДАХ З АТТИКОМ	 м.Раколуپی (Польща)	6%	1%	 м.Молчадь (Білорусь)
 ДАХ З МЕЗОНІНОМ	 м.Крочев (Польща)	12%	11%	 м.Старий Шас (Польща)

Рис. 3. Характерні форми дахів закордонних корчем та заїздів.

Отже, найменш різноманітними за формами дахів були корчми, в яких відмічено лише два основних обриси - трапецієподібний та трикутний. Ці ж форми дахів присутні і в заїздах та двориках, однак, попри їх поширеність, зустрічаються і інші обриси: прямокутний, ярусний, зламчастий, криволінійний, композитний з поєднанням різних форм. На наш погляд найбільш урізноманітнилися дахи з заломом і трикутним напівфронтоном та композитні дахи на Поділлі. На Волині також представлені зламчасті дахи і дахи композитної форми, але з меншою кількістю варіацій та простіші загалом.

Будівлі Західної України з готельною функцією - передвісники готелів доби розвиненого капіталізму кінця XIX - поч. XX ст., були органічно пов'язані з народною архітектурою. Пояснення деяких особливостей у вирішенні окремих елементів корчем, заїздів та двориків, можна отримати, уважно проаналізувавши працю В. В. Чепелика «Український архітектурний модерн» [10]. Підтвердження певної специфіки форм дахів можна навести у вигляді цитати з його книги:

1) найбільшою виразністю в корчмах, заїздах та двориках відзначалися дахи та аттики: всі інші елементи (вікна, входи, деталі) мали спрощений типовий характер. «Дахи в Українському архітектурному модерні посіли надзвичайне місце у вирішенні художнього образу будинку. Дуже поширилися традиції народної хати з чотирискілим дахом та ще й з малим напівфронтоном чи горищним віконцем при гребені даху. Проте досить популярними були дахи із заломом для влаштування мансард або з їх імітацією, коли залом ставав декоративним, тобто лише знаковим проявом стилю. Визначальними тут були матеріали покрівлі (бляха, етерніттеррофазерит, черепиця), характерні кути нахилу та бажання активізувати пластику дахів згідно з завданням образності. Саме в будинках із ускладненими обрисами планів закладали багату пластику дахів, в яких активну роль відігравали горищні вікна, напівфронти і баштові завершення» [10, с. 270];

2) найбільш поширеними були дахи з кутами нахилу $\geq 45^\circ$. «При нахилах дахів понад 45° такі трапецієподібні щипці вносять у композицію будинку риси активності, значущості, урочистості. ... Користуючись більшими кутами нахилу дахів із залами, майстри створювали стрімкі та елегантні фронти» [10, с. 269];

3) в різних регіонах Західної України (особливо на Поділлі) поширилися різноманітні варіації дахів з трикутними напівфронтонами, натомість трапецієподібні фронти такого масового поширення не набули. «В українській народній архітектурі щипці і фронти зустрічалися зрідка і набули виразності лише у деяких районах Полісся або у Південних регіонах. На південь традицію їх спорудження нерідко приносили переселенці з Росії. В

Україні існувала давня традиція влаштування димника, трикутного отвору в даху біля конька його, що є продовженням курної хати. Пізніше, коли утвердився принцип організованого виведення диму від печі через димар, на місці колишнього димника виникло горищне віконце. Збільшення його розміру або влаштування замість нього стінки призвело до утворення напівфронтов, в яких тимпан внизу має більший чи менший вальм даху. Такі напівфронти були або глухими, або заскленими. ... Влаштування мансард або господарське використання горищ породжує щипці чи напівфронти з вікнами, а також різноманітні за формою горищні вікна, які органічно вплітаються у композицію дахів і усього будинку» [10, с. 268];

Було також проведено порівняльний аналіз обрисів дахів корчем сусідніх з Україною країн. Так, проаналізовано дахи корчем Чехії, Білорусії, Румунії та особливо Польщі. В Чехії виявлено два типи обрисів дахів: прямокутний і композитний з поєднанням кількох кутів нахилу дахів. На теренах Білорусії виявлено три типи дахів корчем: трапецієподібний, шестикутний в злам частий. В Румунії відмічено такі обриси дахів: прямокутний, трапецієподібний, злам частий, композитний. Більш широкою є палітра форм обрисів дахів Польщі, де виявлено дев'ять основних типів обрисів з численними варіаціями. А саме: прямокутний, трикутний, трапецієподібний, шестикутний, напівщипцевий, ярусний, ярусний композитний, криволінійний та композитний тип, серед яких максимально відміченого поширення набув трапецієподібний та ярусний композитний типи.

Тепер слід порівняти обриси дахів корчем Західної України та сусідніх країн. Можна констатувати дещо простіший характер обрисів дахів корчем Західної України, в той час як відповідні елементи корчем країн-сусідів демонструють більшу варіативність. Так, в Україні середньостатистичний обрис даху - трапецієподібний, в Польщі ж - обрис, в основі якого трапецієподібний тип, ускладнено різноманітними варіаціями.

На відміну від корчем, на головних фасадах заїздів в містах зустрічаються фронти, аттики та аттикові поверхи, що споріднює їх з міським житлом доби Ренесансу, бароко та класицизму та з архітектурою позаміських панських садиб. Переважна більшість об'єктів з подібними елементами зустрічається на Поділлі.

На фасадах двох заїздів Браїлова відмічені фронти трикутної форми, на Галичині та на Поділлі також відмічені й композитні аттики та аттикові поверхи. Зокрема, криволінійні аттики зустрічаються в Новому Милятині (Галичина), в Дунаївцях та Городку (Поділля), композитні в Підгірцях (Галичина), Меджибожі та Браїлові (Поділля). В усіх прикладах аттиків помітний сильний вплив на них житлової забудови епохи Ренесансу

(м. Городок), бароко (с. Новий Милятин, м. Браїлів, с. Підгірці), класицизму (м. Меджибіж, м. Браїлів). Водночас варто зазначити, що стильове наслідування на фасадах згадуваних заїздів відбувались в спрощеному вигляді, без дотримання канонів стилю. Застосовані волюти, карнизи, деталі, форми колон спрощені.

Можна помітити, що висота аттику чи аттикового поверху фактично дорівнює висоті повноцінного поверху, що створює ефект певної гротескності, де розвинений крупномасштабний аттик прилучений до одноповерхової відносно невисокої будівлі заїзду (м. Городок, м. Дунаївці, м. Браїлів).

Порівняно з типами дахів, фронтонами та аттиками входи та в'їзди заїздів та корчем відзначаються меншою різноманітністю. Зокрема, було виявлено один характерний тип входу - прямокутної форми, витягнутої по вертикалі (три заїзди м. Кременець) і один характерний квадратний тип проїзду (м. Кременець). На Галичині спостерігається більше розмаїття входів та в'їздів. Зокрема виявлено п'ять типів обрисів, з них відмічено прямокутну витягнуту по вертикалі форму входів (м. Чернелиця, м. Чортків) та витягнуту по вертикалі півциркульну форму входу (м. Бурштин) і три типи форм в'їздів: квадратний, сегментний і півциркульний. Зокрема серед них найбільш поширеною є квадратна форма, або наближена до квадрату форма (с. Дороговиже, м. Копичинці, с. Підгірці, с. Верещиця, с. Богородчани). Один приклад сегментного наближеного до квадратного сегменту тип в'їзду відмічений в м. Львів, а півциркульний - в с. Підгайці. На Буковині відмічено три типи входів і заїздів. Зокрема, прямокутний витягнутий по вертикалі вхід (м. Чернівці, м. Серет), півциркульний в'їзд в м. Сучава, квадратний в'їзд в с. Луковиця. Найбільша різноманітність типів входів і заїздів відмічена в містах і селах Поділля. Зокрема відмічено шість основних типів форм входів та в'їздів. Найбільш поширеними є такі форми: прямокутний витягнутий по вертикалі вхід (с. Нова Ушиця, с. Мінківці(2), м. Браїлів, м. Брацлав, с. Фельштин, м. Браїлів, м. Брацлав (2), с. Китайгород, с. Хмільник, с. Тульчин, м. Літин, м. Немирів, м. Бар, с. Черноострів, с. Шатава, м. Браїлів). Наближений до квадрату в'їзд відмічено в с. Нова Ушиця, м. Шаргород, м. Хмільник, м. Немирів, с. Мінківці, м. Немирів, м. Браїлів, с. Черноострів. Півциркульні в'їзди також були поширені і відмічені в м. Жванець (2), м. Городок, с. Смотрич, м. Сатанів, с. Шатава, с. Мінківці. Три наступні форми проїздів зустрічаються рідше. Це гранчастий в'їзд трапеційної форми (два в м. Літин), в'їзд сегментної форми (м. Бар, с. Купин, м. Летичів, с. Китайгород), а також квадратної форми з заокругленими кутами (м. Браїлів).

Також було проаналізовано характерні типи вікон заїздів України порівняно із сусідніми територіями. Зокрема на Волині було виявлено один тип

вікон - прямокутний, витягнутий по вертикалі (три в м. Кременець). На Галичині відмічено чотири типи вікон, найбільш характерний прямокутний витягнутий по вертикалі (м. Чернелиця, с. Дороговиже, м. Чортків, м. Сможе, м. Копиченці, с. Підгірці, с. Верещиця, с. Бурштин). Також відмічено три поодинокі приклади трьох інших форм: з гострим кутом при вершині (м. Сможе), півциркульні витягнуті по вертикалі (с. Підгірці, м. Львів), потрійні вікна (м. Копиченці). На Буковині відмічено два типи вікон заїздів. Найбільш поширеним є прямокутна форма, витягнута по вертикалі (м. Чернівці, с. Луковиця, м. Сучава, м. Серет). В м. Сучава відмічена півциркульна витягнута по вертикалі форма вікна. Поділля демонструє більшу варіативність форм. Так, виявлено чотири форми віконних прорізів заїздів Поділля. Найбільш поширеною залишається витягнута по вертикалі прямокутна форма вікон (м. Яришів, с. Китайгород (2), м. Жванець (3), м. Брацлав, м. Немирів (2), м. Літин (2), м. Браїлів (3), м. Сатанів, м. Городок, с. Смотрич, м. Хмільник, м. Мінківці (3), с. Чорноострів, с. Купин, м. Немирів, с. Шатава (2), м. Бар, м. Летичів (2)). Зустрічаються квадратні в плані великі вікна (м. Немирів, м. Тульчин, с. Фельштин, м. Летичів (2)), вікна сегментної форми (с. Фельштин) і півциркульної форми (с. Мінківці, м. Меджибіж) [9].

В заїздах Польщі найбільш поширеними залишаються витягнуті по вертикалі прямокутні вікна, відмічені поодинокі приклади квадратних прорізів, сегментних форм і півциркульних форм різних пропорцій. Все це свідчить про те, що форми прорізів заїздів не були надто різноманітними, і в заїздах України і сусідніх територій домінуючою є прямокутна форма, витягнута по вертикалі. Таким чином, на основі по-елементного аналізу складових фасадів заїздів України та сусідніх територій можна зробити висновок, що, подібно до народного житла цих регіонів, основна роль в створенні образу належала дахам, аттикам і фронтонам, які набувають різноманітних форм. Натомість вікна і входи заїздів в основному типової прямокутної витягнутої по вертикалі форми (входи) або квадратні (в'їзди).

Якщо порівняти форми входів заїздів регіонів Західної України і Польщі, можна помітити, що найбільш популярною формою є витягнутий по вертикалі прямокутник. В Польщі також відмічені півциркульні витягнуті по вертикалі входи і в'їзди півциркульної сегментної і трапецієподібної форми, що свідчить про спільні тенденції в розвитку типів заїздів як будівель з готельним функціями на територіях суміжних країн.

Література

1. Державний архів Львівської області м.Львів (ДАЛО) Ф. 3 Магістрат города Львова. Управление городской экономией. Оп. 1. Спр. 2419 Аукционные протоколы на сдачу в аренду права пропинации а также печатних и литографических работ, 162 арк.

2. Державний архів Львівської області м.Львів. Ф. 3 Магістрат города Львова. Управление городской экономией. Оп. 1. Спр. 2574 Договора между гминой города и горожами на аренду ресторана (на Высоком Замке), корчмы, права пропинации в Малехове, арк. 3, 6, 16, 19.
3. Державний архів Львівської області м.Львів. Ф. 2 Міське управління (Магістрат) м. Львова. Промисловий відділ. Оп. 18. Спр. 2405 Справа про видачу ліцензій Соммер Ружі–Леї на утримання заїжджого двору, 72 арк.
4. Державний архів Чернівецької області м.Чернівці (ДАЧО). Ф. 3 Краевое управление Буковины, г. Черновцы. Оп. 2. Спр. 1466 Прошения, план и переписка с Серетской городской управой о выдаче разрешения помещикам Гоян Михаилу и Гоян Иоганну на постройку корчмы и др., 98 арк.
5. Державний архів Чернівецької області м.Чернівці. Ф. 3 Краевое управление Буковины, г. Черновцы. Оп. 2. Спр. 1002 Дело о расследовании обжалования владельца корчмы г. Сучава Ботомана Иоганна решение Окружного управления Буковины о закрытии корчмы, 28 арк.
6. Квятковський Л. Архітектура замку в Чернелиці [Електронний ресурс] / Левко Квятковський // Видавництво Львівської політехніки. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/27703>.
7. Пламєницька О.А. Деякі риси архітектури подільських міст та містечок за матеріалами колекції Миколи Топоркова / Ольга Пламєницька // Архітектурна спадщина України. – Вип. 3. – Ч. 2. – К.: Українознавство, 1996. – С. 189–198.
8. Самойлович В.П. Українське народне житло (кінець XIX - початок XX ст.) / Віктор Петрович Самойлович. – Київ: Наукова думка, 1972. – 56 с.
9. Таранушенко С.А. Пам'ятки архітектури Подільської губернії. / Таранушенко С.А. – Х.:Харківський приватний музей міської садиби, 2013. – 436 с.
10. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн. / Чепелик В. В.; Упорядник З. В. Мойсеєнко - Чепелик. – К.:КНУБА, 2000. – 378 с.
11. Gloger Z. Budownictwo drzewne i wyroby z drzewa w dawnej Polsce / Zygmunt Gloger. – Warszawa: Wł. Łazarski, 1907. – 395 с. – (Т. 1.).

Аннотация:

Проанализированы основные формы элементов исторических зданий с гостиничной функцией. Были изучены формы крыш, аттиков, фронтонов, окон и входов в домах Украины и других стран.

Ключевые слова: архитектура, исторические гостиничные здания, композиция, формы.

Annotation

Were analyzed main forms of historical buildings with hotel's function elements. Were studied the forms of roofs, attics, frontons, windows and entrances in the houses of Ukraine and other countries.

Keywords: architecture, historical hotel's buildings, composition, forms.